

แนวทางศึกษางานประติมากรรมปูนปั้นเทวดา วัดเจ็ดยอด สำหรับนำไปประกอบสร้าง จินตนาการเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดง

ปรีดา บุญรัตน์*

บทคัดย่อ

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ บ่งบอกถึงร่องรอยของสิ่งปลูกสร้างที่หลงเหลือให้เห็นถึงปัจจุบันล้วนเป็นสิ่งที่มีความควรแก่การศึกษาถึงภูมิปัญญาของบรรพชน การที่ได้เห็นได้สัมผัสประติมากรรมปูนปั้นรูปเทวดาประดับตกแต่งวิหารเจดีย์วัดเจ็ดยอดในเมืองเชียงใหม่ เสมือนหนึ่งเป็นกงล้อที่พาหมุนกลับไปให้เห็นภาพในอดีต มีอิทธิพลนำไปให้เกิดแนวทางการศึกษาเพื่อนำไปปรับประยุกต์ประกอบสร้างจินตนาการ เครื่องแต่งกายสำหรับการแสดงและทำให้เกิดแนวคิดว่าจะสามารถก่อให้เกิดประโยชน์สำหรับสายงานอื่นๆ ที่จะสร้างสรรค์งานตามความถนัดและสนใจของแต่ละบุคคลในด้านอื่นๆ หากได้มาศึกษาต่อไป

Abstract

Wat Jed Yod

History demonstrates traces of how important historical buildings originated with their significances to the societies as well as confirms the wisdom of our forefathers who build them. People in our time ought to treasure those ancient buildings that stand to test the time. Wat Jed Yod, Seven Spired Buddhist temple in Chiangmai, is among the ones to be valued. To go to see and to feel the stucco reliefs of

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำ สาขาวิชาศิลปะการออกแบบทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Thewadas (Devas), divine beings on the exterior facades of the Maha Chedi building are like being wheeled back to witness the happenings in the old times. We (artists) are strongly motivated to do further studies on approaches to adapt, to apply visual images occurred to fabricate imagery costumes. Besides, we are convinced that people from all disciplines would get the same powerful inspiration from the stucco reliefs to initiate a new project in any area of their disciplines with their own interests and abilities.

บทนำ

ล้านนาถือเป็นขอบเขตทางวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย ปัจจุบันหมายรวมถึงจังหวัด เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน แม่ฮ่องสอน รวมถึง ดาก และ อุดรดิตถ์บางส่วน และทับซ้อนเข้าไปในพื้นที่รัฐฉานที่อยู่ในประเทศพม่า สิบสองปันนา มณฑลยูนนานใต้ประเทศจีน และของประเทศลาว ตอนเหนือ ขนเผ่าต่างๆ อยู่ในล้านนาแต่โบราณ มีรากฐานของสังคมเกษตรกรรม พึ่งตนเอง ซึ่งมีคติความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเรียกง่าย ๆ ว่า “ผี” เป็นการรวม ผีสาง นางไม้ เทวดา และบรรพบุรุษที่ล่วงลับเข้าด้วยกันในคำเดียว มีรายละเอียดตามความเชื่อในท้องถิ่น เช่นเดียวกับชนเผ่าอื่นๆ ของเอเชีย ก่อนอิทธิพลคติความเชื่อทางพราหมณ์-ฮินดู จะแผ่เข้ามาในดินแดนแห่งนี้ และก่อนที่จะเกิดเป็นอาณาจักรที่เล่าขานสืบกันมา จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ทิ้งร่องรอยหลงเหลือไว้ถึงปัจจุบัน ล้วนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการศึกษาด้านภูมิปัญญาของบรรพชนและนำมาปรับประยุกต์ตามความถนัดให้มีความร่วมสมัยและเกิดประโยชน์สืบเนื่องต่อไป ประติมากรรมรูปเทวดาประดับตกแต่งวิหารเจดีย์ที่วัดเจ็ดยอด ในเมืองเชียงใหม่ที่ถือว่าเป็นเมืองหลวงทางวัฒนธรรมสายหลักของล้านนาฝั่งตะวันตก การที่ได้ไปเห็นประติมากรรมปูนปั้นนี้ จึงเป็นเสมือนกงล้อของกาลเวลาได้หมุนกลับไปให้ภาพอดีตที่เลื่อนรางกลับมามีชีวิตขึ้นอีกครั้ง

อาณาจักร และชาติพันธุ์ ที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมล้านนา

หริภุญชัย (พ.ศ. 1206-1835) เป็นอาณาจักรแรกในเขตพื้นที่ก่อนอาณาจักรล้านนา มีความเป็นมาภายใต้การแผ่ขยายอำนาจของเมืองละโว้ (พ.ศ. 1191 -1470) ตามตำนานจามเทวีวงศ์ โดยที่มีชนเผ่าละว้าหรือละวะ เป็นกลุ่มชนที่เข้ามาอาศัยอยู่แถบพื้นที่ก่อนมีเมืองเชียงใหม่ ถูกขับไล่อพยพออกไปอาศัยในที่ห่างไกล ตามภูเขาสูง และกระจายไปตามจังหวัดต่างๆ ศาสนาพุทธได้เข้ามามีบทบาทต่อพัฒนาการด้านทัศนคติความเชื่อและวัฒนธรรมของคนในแถบนี้ตั้งแต่อาณาจักรหริภุญชัยได้ตั้งศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่เมืองลำพูนและลำปาง (เวียงละกอน) ตามลำดับความเจริญทางวัฒนธรรมได้หยั่งรากลึกลงบนผืนแผ่นดินแห่งนี้

ขณะเดียวกันชาวไตโยนหรือไทโยนกซึ่งมีรากฐานวัฒนธรรมไตลื้อโบราณที่ค่อยๆ เคลื่อนย้ายถิ่นฐานลงมาจากสิบสองปันนาค่อยๆ ผสมผสานกับวัฒนธรรมเดิมที่ปรากฏในอาณาบริเวณและบางส่วนได้รับแรงบันดาลใจจาก พุกาม (พ.ศ. 1587-1830) สุโขทัย (พ.ศ. 1792-1981) ซึ่งมีอิทธิพลทางศิลปะมาจากอินเดียและจีนอยู่ก่อนแล้ว อย่างไรก็ตามคติความเชื่อเรื่องผีและพราหมณ์-ฮินดู หาได้หมดไปจากดินแดนแห่งนี้ แต่กลับหลอมรวมเอกลักษณ์จารีตประเพณีของชาวล้านนาอันประกอบด้วยชาติพันธุ์อันหลากหลาย ได้แก่ ไตโยน ไตลื้อ ไตจีน ไตยอง ไตใหญ่ มอญ รวมทั้งชาวละว้าเดิมและชาวกะเหรี่ยง เป็นต้น ความรู้ ความเชื่อ ภาษา ศิลปะ ประเพณี จารีต กฎหมาย โดยสัมผัสได้จากวิถีชีวิต พฤติกรรม บุคลิกภาพ ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง เปรียบเสมือนภาพวาดที่มีสีสัน ทับซ้อน ในมิติอันหลากหลาย ส่งผลให้ศิลปะและวัฒนธรรมของล้านนามีความละมุนละไมเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่นทั้งในระดับชาวบ้านและราชสำนัก

ตัวอย่างแนวทางการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายแบบราชสำนักศรีกรุงชัย ศรีวิชัย

ภาพที่ 1 ใบปิดละครเวที พระนางจามเทวี จักรพรรดินี ศรีทริภุญชัย

การออกแบบเครื่องแต่งกายสมัยอาณาจักรทริภุญชัย สำหรับละครเวที
ศึกษาจากข้อมูลผสมกับจินตนาการของผู้เขียน

- การแต่งกายของพระนางจามเทวี แบบละโว้มอญผสมทริภุญชัย
(คุณจารุณี สุขสวัสดิ์)

- การแต่งกายเจ้าหญิงจามเทวี (คุณปัทมวรรณ คำมูลคดี) และเจ้าชาย
รามราช (คุณนันทวัฒน์ อศิริพจนกุล) แบบละโว้มอญ

- การแต่งกายและการใช้อาวุธของขุนวิลังคะผู้นำชนเผ่าลัวะ
(คุณธรรณธร ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา)

- การแต่งกายของเจ้าชายเมืองโคสัมพี (คุณ빈ท์ บรรลือฤทธิ์) ซึ่งไม่ปรากฏหลักฐานแน่นอนว่าอยู่ที่ใดในเขตสุวรรณภูมิ จึงสมมุติให้แต่งกายคล้ายพุกาม ซึ่งเป็นอาณาจักรในยุคนั้น

ภาพที่ 2 การสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายสำหรับละครเวที ใช้นุ่งหมักกับขนชั้นสูงในอาณาจักรศรีวิชัยทางตอนใต้ (คาบเกี่ยวร่วมสมัยกับอาณาจักรละโว้ หรือสุโขทัย และหิรัญจินยวง) จากการศึกษาและผลสานกับจินตนาการของผู้เขียนนำมาแสดงให้เห็นอิทธิพลการแต่งกายจากอินเดีย เครื่องประดับที่นำมาใช้ ได้แก่เงิน ส้าริด และหินมีค่าต่างๆ ตลอดจนเปลือกหอย มีการไว้ผมยาวและเกล้ามวยของทั้งหญิงและชาย

ยุคทองของล้านนา

พญามังรายมหาราชได้สถาปนาอาณาจักร “ล้านนา” ขึ้นใน พ.ศ. 1835 โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ สร้างความเป็นปึกแผ่น ชาวไตโยนจากอาณาจักรโยนก (พ.ศ. 638-1088) หรือโยนกนาคนพันธุ์ ซึ่งมีความเจริญรุ่งเรืองในทุกๆ ด้าน มาก่อนแล้วในแถบ อ.เชียงแสน จังหวัดเชียงราย ได้เคลื่อนย้ายลงมาตั้งถิ่นฐานเป็นจำนวนมาก มีความเจริญขึ้นตามลำดับและมารุ่งเรืองสูงสุดในสมัยพระเจ้าติโลกราช พระองค์ทรงสร้างความมั่นคงขึ้นในช่วง 10 ปี (พ.ศ. 1984-1994) จนมีความเข้มแข็งทางการเมืองและการปกครอง ยึดได้เมืองน่าน เมืองแพร่ ขยายอำนาจลงสู่ทางใต้ จนกระทั่งได้ทรงทำสงครามกับสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งอยุธยา พระเจ้าติโลกราชจึงทรงขอเจริญไมตรีกับฝ่ายกรุงศรีอยุธยา ซึ่งอีกฝ่ายได้รับความบอบช้ำจากการรบกันต่อเนื่องถึง 27 ปี จึงรับข้อเสนอของพระเจ้าติโลกราช ในปลายสมัยของรัชกาลของทั้งสองพระองค์อาณาจักรล้านนากับกรุงศรีอยุธยาจึงมีความสงบสุขเป็นไมตรีต่อกันจนสิ้นรัชกาลของพระเจ้าติโลกราชในปี พ.ศ. 2030

ระหว่างที่ทรงพระชนม์อยู่พระเจ้าติโลกราชได้ขยายอำนาจไปด้านตะวันออก ไปถึงล้านช้าง โดยปกป้องหลวงพระบางให้รอดพ้นจากการคุกคามของไคเวียด (เวียดนาม) ซึ่งทำสงครามขยายอิทธิพลรุกรานหลวงพระบาง ซึ่งก่อนหน้านี้หลวงพระบางถูกกองทัพไคเวียดโจมตี พระมหากษัตริย์ลาวสิ้นพระชนม์พร้อมกับโอรสอีกสององค์ โอรสองค์สุดท้ายคือเจ้าชายชาวได้รับความช่วยเหลือจากพระเจ้าติโลกราช กองทัพล้านนาไปรบตอบโต้จนฝ่ายไคเวียดพ่ายกลับไป ชัยชนะครั้งนี้ทำให้พญาชายชาว พระมหากษัตริย์ลาวพระองค์ใหม่ มาสวามีภักดีต่อพระเจ้าติโลกราช และทำให้จีนที่เป็นคู่ศึกกับเวียดนาม ได้ยกย่องพระองค์ให้เป็นราชันย์ผู้พิชิตแห่งตะวันตก นอกจากนั้นฮ่องเต้แห่งราชวงศ์หมิงของจีนยังทรงพระราชทานเครื่องยศและทองคำจำนวนมากมามอบให้พระเจ้าติโลกราชเพื่อเป็นพระเกียรติอีกด้วย

พระราชอำนาจของพระเจ้าติโลกราชแผ่ไปกว้างขวาง ด้านตะวันตกขยายไปถึงรัฐฉาน ได้เมืองโลคา เมืองนาย เมืองสีป้อ เมืองยองห้วย เป็นต้น และได้กวาดต้อนครัวเงี้ยวเข้ามาไว้ในล้านนาถึงหมื่นเศษ ด้านเหนือได้เมืองเชียงรุ่ง เมืองยอง และได้กวาดชาวลื้อ บ้านปุง เมืองยองมาไว้ที่ลำพูน

พระเจ้าติโลกราชทรงเลื่อมใสพุทธศาสนาและทำนุบำรุงให้มีความเจริญรุ่งเรือง ทรงสร้างวัดและบูรณะวัดเก่ามากมาย ทรงนิมนต์พระมหาเมธังกรญาณแก่นนำกลุ่มลัทธิวาทศาสตร์ใหม่จากลำพูนมาจำพรรษาที่วัดราชมนเฑียร และทรงสถาปนาให้พระมหาเมธังกรญาณขึ้นเป็นพระมหาสวามี พระองค์เองได้ผนวชชั่วคราว ณ วัดป่าแดงมหาวิหาร การสนับสนุนสงฆ์ฝ่ายลัทธิวาทศาสตร์ลัทธิใหม่ทำให้ฝ่ายลัทธิวาทศาสตร์ใหม่รุ่งเรืองมาก พระภิกษุเน้นการศึกษาภาษาบาลีและการปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมเจริญก้าวหน้าอย่างสูง ทำให้ทางลัทธิวาทศาสตร์เก่าสายรามัญ (วัดสวนดอก) ที่มีอยู่ก่อน ต้นตอพยายามศึกษาพระปริยัติเช่นกัน พระเจ้าติโลกราชทรงส่งเสริมการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมทรงยกย่องพระภิกษุที่มีความรู้แตกฉานในพระไตรปิฎก พระในสมัยนั้นจึงมีความรู้สูง ได้มีการสถาปนาความเชื่อเรื่องพระธาตุในที่ต่างๆ ที่มีอยู่ในอาณาจักรโดยอาศัยความสัมพันธ์ทางศาสนาของคนในหัวเมืองต่างๆ โดยการสร้างตำนานเมืองและตำนานพระธาตุขึ้นอย่างแพร่หลาย

ในปี พ.ศ. 1998 โปรดให้สร้างวัดเป็นที่อยู่ของพระอุทตมปัญญาเถระ ที่ริมน้ำแม่ขานโปรดให้ปลูกต้นไม้โพธิ์ในอารามนั้นแล้วตั้งชื่อว่า วัดมหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด) จากนั้นได้สร้างสถูปมหาสถาน ความเชื่อชาวยุคในการรณาคัมภีร์ภาษาบาลีและรอบรู้พระไตรปิฎกของพระเถระในยุคนั้น ได้ก่อให้เกิดการทำสังคายนาสอบชำระพระไตรปิฎกใน พ.ศ. 2020 ที่วัดแห่งนี้ซึ่งใช้เวลา 1 ปี จึงเสร็จ นับเป็นการสังคายนาครั้งที่ 8 ของโลกและพระไตรปิฎกฉบับที่สอบชำระในสมัยพระเจ้าติโลกราชจึงเป็นคัมภีร์หลักฐานชิ้นหนึ่งของพุทธศาสนาในล้านนา ในปีเดียวกัน โปรดให้สร้างมหาวิหารในอารามแห่งนั้นขึ้นด้วยศิลาแลง ถือนูน เลียนแบบมหาวิหารโพธิ์ที่พุทธคยาในประเทศอินเดีย โปรดให้หมื่นด้ามพร้าคตที่เป็นผู้ควบคุมดูแลการก่อสร้างนำช่างฝีมือ 30 คน เดินทางไปคูมหาวิหารโพธิ์ที่พุทธคยา และทรงให้ช่างเพิ่มเติมการประดับที่ฐานพระเจดีย์ด้านนอก ด้วยงานปูนปั้นรูปเทวตาทั้งนั่งขัดสมาธิและยืนแต่งองค์ทรงเครื่องมีลวดลายแตกต่างกันไปอย่างงดงามทรงเอกลักษณ์ ตามคตินิยมร่วมสมัยกับสุโขทัยตอนปลายและอยุธยาตอนต้น งานสถาปัตยกรรมของวัดเจ็ดยอดได้ประกาศความเป็นยุคทองของล้านนาอย่างชัดเจนที่สุดแห่งหนึ่ง

ภาพที่ 3 ลักษณะอันโดดเด่นทางสถาปัตยกรรมของเจดีย์วัดเจ็ดยอด

รูปแบบการนุ่งห่ม เครื่องประดับ จากงานปูนปั้น

การสร้างรูปปูนปั้นตัวของเทวดาที่มาชุมนุมขึ้นชมบาร์มืองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั้น ปรากฏที่วัดมหาธาตุ เมืองสุพรรณโลกมาก่อน แม้ว่าล้ามนานจะได้รับอิทธิพลจากภายนอกแต่ก็ได้ปรับปรุงประกอบให้งดงามเหมาะสมกับรสนิยมของตน

ภาพที่ 4 ประติมากรรมเทวดาประทับยืน แสดงให้เห็นรายละเอียดของการนุ่งผ้าซ้อนชั้น หลายๆ ชั้นและการใช้ลูกเล่นในการนุ่งผ้าที่ วิจิตรงดงาม ลวดลายของผ้า ลวดลายของเชิงผ้า ตลอดจนการใช้เครื่องประดับต่างๆ

ลวดลายในงานปูนปั้นวัดเจ็ดยอดนั้นสะท้อนแนวความคิดในอุดมคติ เทวดาเป็นตัวแทนของความสมบูรณ์แบบ ความเคารพนับถือเนื่องด้วยเพราะอำนาจ แห่งกรรมดี รูปร่างจึงงดงาม แต่งกายด้วยแพรพรรณและทรงเครื่องประดับอัญมณี ล้ำค่า มีอำนาจพิเศษ เช่น การเหาะเหินเดินอากาศ รวมถึงที่อยู่อาศัยที่สุขสบายกว่า มนุษย์ธรรมดา ความเชื่อนี้ปรากฏบันทึกในหนังสือไตรภูมิพระร่วง เป็นคัมภีร์ทาง พุทธศาสนาที่ลอกมาจากอินเดียเชื่อว่าเขียนขึ้นในสมัยพระยาสิทธิ แห่งอาณาจักร สุโขทัย ได้กล่าวถึงการแต่งกายของเทวดา ดังนี้

“...เทียรย่อมแล้วไปด้วยเงินแลทองของแก้ว แลเครื่องประดับนี้ อารมณ์ ใส่แล้วแก้วสัตตพิริตนะ...”

“...ถ้าแลคนผู้ใดจักใคร่ได้เงินทองของแก้ว เครื่องประดับทั้งหลาย เป็นต้นว่า เสื้อสร้อยถนิมพิมาภรณ์ ก็ดี ย่อมบังเกิดปรากฏขึ้น แต่ค่าต้นกลัปพฤกษนั้นแล...”

ภาพที่ 5 ประติมากรรมเทวดาประทับนั่งมีการออกแบบให้เห็นผ้าด้านหลังตกลงมา ประหนึ่งว่าเทวดานั้นลอยอยู่กลางอากาศ

ประติมากรรมเทวดาวัดเจ็ดยอดที่ปรากฏร่องรอยให้ศึกษานั้นแต่เดิมน่าจะมีถึง 70 องค์ แต่ได้ถูกสภาพแวดล้อมทำลาย เช่น อากาศชื้นจากฝนตะไคร่น้ำที่เกาะกิน แดงที่เผาทำลายเนื้อปูน และแรงสั่นสะเทือนจากยานพาหนะที่วิ่งไปมาเนื่องจากที่ตั้งอยู่ใกล้ถนนสายหลัก สภาพการแต่งกายและเครื่องประดับต่างๆ จึงไม่ชัดเจน บ้างก็ขาดหายไป เหลือให้พอเห็นประมาณ 40 องค์ ในอิริยาบถต่างๆ กัน ท่าประทับนั่งนั้นตั้งใจให้ดูเหมือนลอยอยู่บนอากาศ ด้านล่างจึงปั้นลวดลายของผ้าให้ลอยพลิ้วไหวพลิ้วไปตามลม ส่วนเทวดาที่ประดับยืนพนมมือบนฐานดอกบัว บ้างก็เอื้อมกายคล้ายพระพุทธรูปปางลีลา บ้างก็จับนิ้วที่กลางอกข้างหนึ่งและอีกข้างก็กรีดนิ้วเหมือนกำลังรำรำ

การปั้นลวดลายประดับบนอาภรณ์นั้นน่าจะเป็นการจำลองลวดลายของผ้าที่อยู่ในสมัยนิยมขณะนั้น ประกอบด้วย ลายดอกจอก ลายประจายาม และลายกระจิงปลาขมวด คล้ายกับลายดอกไม้ของจีน จีนไม่นิยมติดกรอบนอกตามอย่างลายของอินเดีย และอินเดียมักจะใช้รูปทรงเรขาคณิตมาเป็นโครงสร้างของลาย เช่น ลายกระจิงต่างๆ นับว่าช่างสามารถผสมผสานลายละเอียดเหล่านี้เข้ากันได้อย่างพอดีพองามด้วยศิลปะพม่าเชื้อสายมอญพุกาม ศิลปะสุโขทัย ศิลปะลังกา และศิลปะจีนสมัยราชวงศ์หมิง จนก่อให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะล้านนา จากข้อจำกัดด้วยว่าเป็นการปั้นปูนจึงทำให้ไม่สามารถเก็บรายละเอียดของพื้นผิววัสดุจริงได้ จึงเกิดความรู้สึกที่หลากหลายในการถอดแบบเพื่อนำไปใช้สอยในงานออกแบบเครื่องแต่งกาย ประกอบการแสดงต่างๆ จึงขึ้นอยู่กับการศึกษาและตีความของผู้ศึกษา

ภาษาอาภรณ์ของเทวดา มีการนุ่งผ้าซ้อนชั้น หลายชั้น ใช้เทคนิค ทบผ้า คลี่ผ้า จับจีบ ซักชายผ้า หักคอม้า ต่างๆ ล้วนเป็นลูกเล่นของการนุ่งผ้าสำหรับแบบอินเดียที่หลากหลายมาก บ้างก็ใช้ผ้าแพรเป็นเส้นเป็นสายผูกเป็นดอกปลายเป็นสายย้อยเบาพลิ้วคล้ายกับรูปพระโพธิสัตว์ของจีน ทำให้เห็นการส่งอิทธิพลจากภายนอกไม่ว่าจะเป็นอิทธิพลของอินเดียหรือจีน ซึ่งอาจตีความได้ว่ารูปประติมากรรมปูนปั้นอาจไม่ใช่มีเพียงเหล่าเทวดามาชุมนุมกันเท่านั้นแต่อาจมีพระโพธิสัตว์ตามคติของมหายานจากจีน มาร่วมชุมนุมด้วย

จากงานประติมากรรมเทวดาวิจิตรยอดเยี่ยมสามารถแยกพิจารณาเพื่อใช้เป็นแนวทางการออกแบบเครื่องประดับเป็นส่วนๆ ได้ ดังนี้

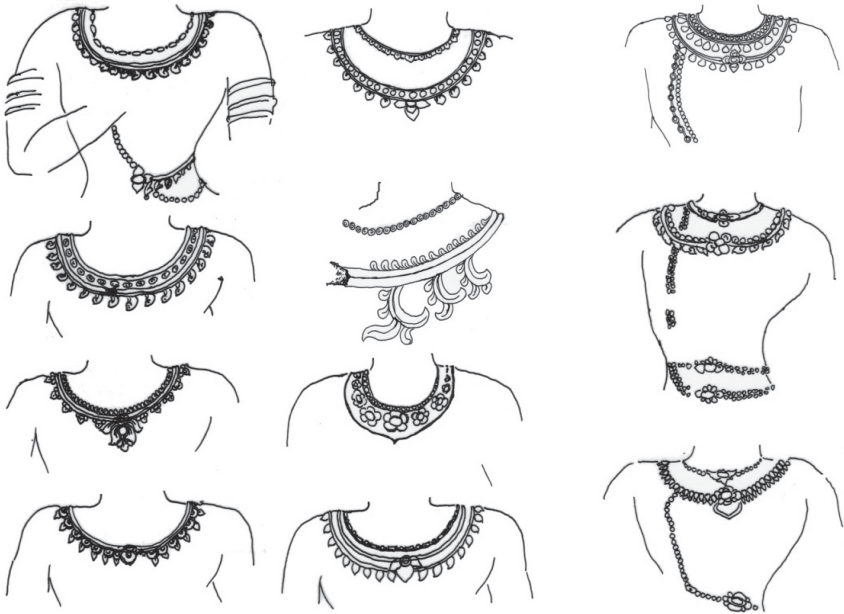
ศิราภรณ์ ใช้รูปทรงหลากหลาย บางองค์มีกระบังหน้าและยอด บางองค์แหลมเรียวมียอดต่อชั้นขึ้นไปคล้ายทรงสถูป บางองค์ก็เหมือนใช้ผ้าพันผมเป็นเกลียวขึ้นไปและนำเกี้ยวยอดมาสวมไว้ข้างบน ประดับด้วยดอกไม้ไหวหรือดอกไม้สดก็ไม่ทราบแน่ชัด เพราะลวดลายค่อนข้างอิสระ ไม่เป็นรูปแบบตายตัว ทั้งหญิงและชายน่าจะนิยมไว้ผมยาว หรือมุ่นมวยผมกันโดยมาก เช่นเดียวกับในสมัยทวารวดี และสมัยสุโขทัย เทวดาบางองค์ถักผมเปียเป็นจอมสูงเหนือศีรษะรัดตรงกลางให้ตอนบนสยายออก ทำเป็นพุ่มจอมสูงขึ้นไป รัดด้วยเครื่องประดับ มงกุฎบางองค์แสดงให้เห็นวิวัฒนาการของกรรเจียกที่ทำเป็นเส้นเล็กๆ ทัดหู ซึ่งต่อมาในสมัยอยุธยาจะพบกรรเจียกที่มีขนาดใหญ่โตมโหฬาร ตุ่มพระกรรณโดยทั่วไปเป็นแบบทรงกลม บ้างก็เป็นลายดอกไม้หรือลายไข่มุก

ภาพที่ 6 ศิราภรณ์

ภาพที่ 7 ตุ่มหู

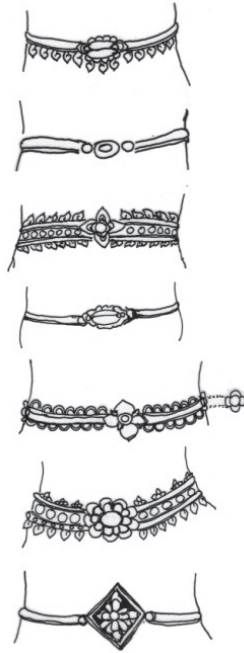
กรองคอและสังวาล มีทั้งแยกชิ้นเป็นสร้อยและกรองคอสวมคู่กัน มีทั้งสายสร้อยใส่ติดคอ และปล่อยยาว บ้างก็เป็นกรองคอที่ทำเป็นชิ้นเป็นแผง ประกอบลวดลายสอดคล้องกับเครื่องประดับชิ้นอื่นๆ ของแต่ละองค์ เช่นลายกระจัง ลายไขปลา ลายเชือกถัก บ้างก็เหมือนโลหะร้อยเรียงลูกปัดหรือหินมีค่า สายสร้อยเป็นเส้นเกลี้ยง ไม่มีลวดลายประกอบเลยก็มีให้เห็น บ้างก็สะพายเฉียงข้างลำตัว

ภาพที่ 8 กรองคอ

ภาพที่ 9 สังวาล

รัดองค์ (เข็มขัด) มีทั้งแบบขอบเดียวและสองขอบ บ้างก็เป็นสายเกลี้ยง มีตัวหุ้มลายเป็นประจายามและดอกไม้ต่างๆ ลายลูกฟัก รวมถึงลวดลายคล้ายถ้วยชามของจีน การใช้จะสวมทับชายผ้า บางองค์ก็มีหลายเส้นใส่ซ้อนกัน บางเส้นก็ปล่อยวางทั้งตกท้องข้างลงมา บางเส้นมีพู่ที่ปลายคล้ายปลายหางสิงโต

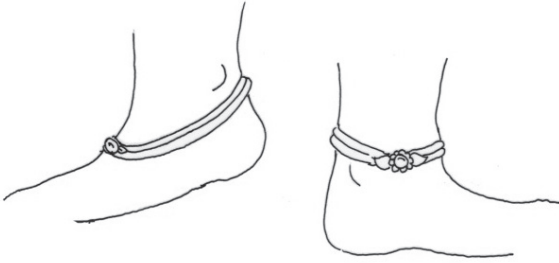
ภาพที่ 10 รัตองค์

ทองพระกร (กำไลข้อมือ) และ **พาหุรัด** (รัดต้นแขน) กำไลข้อมือมักจะใส่หลายๆ อัน บางองค์ใส่กำไลสูงเกือบถึงข้อศอก มีทั้งเป็นวงกลม และวงเปิดเพื่อให้ง่ายต่อการสวมใส่ ส่วนพาหุรัดนั้นน่าจะเป็นวงเปิดและมีเครื่องเกาะเกี่ยวให้รัดแน่นกับต้นแขน มีลวดลายต่างๆ กัน เช่น กนก ลายเครือเถาและเม็ดไขปลา ประกอบกับการประดับอัญมณีอย่างวิจิตร

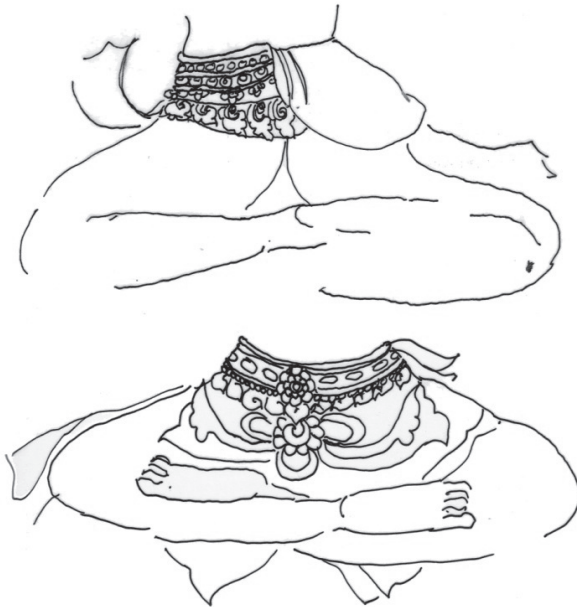
ภาพที่ 11 ทองพระกร

ทองพระบาท (กำไลข้อเท้า) ปรากฏให้เห็นทั้งที่เป็นกำไลแข็งอยู่เหนือตาตุ่มและบางองค์เป็นเหมือนสร้อยพระบาท มากกว่าที่จะเป็นกำไล สังเกตจากที่มีความยาวห้อยตกลงต่ำกว่าตาตุ่ม

ภาพที่ 12 ทองพระบาท

เป็นที่น่าสังเกตว่าเทวดาเหล่านี้ไม่ได้สวมรองเท้ามียี่สิบนิ้วให้คิดคือ เทวดาไม่ต้องเดินสัมผัสพื้นดินเหมือนมนุษย์ รองเท้าจึงไม่ใช่ของจำเป็น หรือการถอดรองเท้าเพื่อเป็นการแสดงความเคารพสูงสุดต่อองค์สัมมาสัมพุทธเจ้า

ภาพที่ 13 การนุ่งผ้า ซ้อนชั้น หลายชั้น

การนุ่งผ้า ซ้อนชั้น หลายชั้น ใช้เทคนิค ทบผ้า คลี่ผ้า จับจีบ ชักชายผ้า หักคอผ้า ต่างๆ ล้วน เป็นลูกเล่นของการนุ่งผ้าสำหรับแบบอินเดียที่หลากหลายมาก บางทีใช้ผ้าแพรเป็นเส้นเป็นสายผูกเป็นดอกปล่อยเป็นสายย้อยเบาพลิ้วคล้ายกับรูปพระโพธิสัตว์ของจีน

สุนทรียภาพในการออกแบบการแต่งกายและเครื่องประดับต่างๆ รายละเอียดในงานประติมากรรมเทวตาของวัดเจ็ดยอดสื่อแสดงความงามที่เป็นเลิศ ก่อให้เกิดความซาบซึ้งตรึงใจแก่ผู้พบเห็นเสริมส่งความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอันศักดิ์สิทธิ์ และยิ่งใหญ่ของชาวล้านนาในช่วงสมัยที่เรียกว่าเป็นยุคทองของล้านนาในทุกๆ ด้าน

แม้ภายหลังล้านนาได้ตกเป็นของอาณาจักรรัตนประเทศอังวะ ระหว่าง พ.ศ. 2101-2206 มีฐานะเป็นแคว้นล้านนา อันเป็นประเทศราชของราชวงศ์ตองอู และอยุธยา ซึ่งยังมีอำนาจในการปกครองตนเองในระดับหนึ่ง และระหว่าง พ.ศ. 2207-2317 แคว้นเชียงใหม่คู่กับแคว้นเชียงใหม่แสน กลายเป็นหัวเมืองประเทศราชของราชวงศ์ตองอู โดยข้าหลวงแห่งอังวะเป็นผู้บริหารราชการแผ่นดินเชียงใหม่ทั้งหมด ก่อนที่จะกลับมาเป็นล้านนาของสยาม (พ.ศ. 2317-2442) อีกครั้งสมัยต้นสมัยกรุงธนบุรี และรวมเข้ากับสยามอย่างสมบูรณ์ตรงกับสมัยพระเจ้าจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในฐานะนครเชียงใหม่สืบมาถึงปัจจุบันความงดงามล้ำค่าของงานประติมากรรมเทวตาปูนปั้นนี้ย่อมทรุดโทรมและผุพังไปตามกาลเวลา แต่ก็ยังส่งประกายฉายชัดซึ่งคุณค่าดังทองผ่านกาลสมัยไม่เคยเปลี่ยน

ภาพที่ 14

ภาพที่ 15

ภาพที่ 16

ภาพที่ 17

ภาพที่ 14-17 ตัวอย่างการนำการแต่งกายของประติมากรรมเทวดาวัดเจ็ดยอดมาใช้ในการแต่งกายประกอบการแสดง โดยปรับประยุกต์วัสดุที่ใช้ทำเครื่องประดับให้ดูคล้ายทอง และนุ่งผ้าแบบอินเตียโบราณในสีสันทันต่างๆ เพื่อเพิ่มความสวยงามตามจินตนาการของคุณธีรยุทธ นิลมุล แห่งลิปัน คอลเลคชั่น เชียงใหม่

บรรณานุกรม

- จุลจักร โนพันธุ์. (2525). **ชุมทรัพย์ทางปัญญาเรื่องอัญมณี**. กรุงเทพฯ: ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์.
- มารุตน์ อัมรานนท์. (2526). **ศิลปสถาปัตยกรรมวัดเจ็ดยอด (มหาโพธาราม) ศิลปะยุคทองของล้านนา**. เชียงใหม่: โครงการศึกษาวิจัย ศิลปสถาปัตยกรรมล้านนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รจนา นิยมะจันทร์. (2531). **เครื่องประดับเทวดาปูนปั้นวัดเจ็ดยอด**. เชียงใหม่: ภาควิชาศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สร้อยดี อ่องสกุล. (2525). **ประวัติศาสตร์ล้านนา**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- เสถียร โกเศศ. (2509). **เล่าเรื่องในไตรภูมิ**. กรุงเทพฯ: ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์.